

onder de drempel vielen en nu ook als 3c zijn weerhouden. Hannuit scoorde al wat lager maar is ook de laagste score die nu weerhouden werd (het is het belang van de invloedssfeer die in de finale beschouwing de doorslag heeft gegeven). Daarentegen zijn de scores van de nu ook als kleine stad beschouwde Philippeville, Geldenaken, Chimay en Saint-Ghislain duidelijk hoger dan voorheen.

Anderzijds zijn er enkele "nieuwe kleine steden". Het zijn gemeenten die in agglomeraties van stadsgewesten gelegen zijn zoals Ukkel, Anderlecht, Sint-Lambrechts-Woluwe, Brasschaat, Morsel, Waterloo, Seraing, Sambreville waar het nuttig werd geacht een onderscheid te maken tussen agglomeratiegemeenten die een goede uitrusting hebben en een externe uitstraling en de andere agglomeratiegemeenten.

De vergelijking binnen de niveaus van de kleine steden

Omdat de methodologie om de kleine steden in te delen in drie groepen verschillend is in de huidige studie t.o.v. de vroegere, zijn de aantallen reeds meteen verschillend zodat een zuivere vergelijking klasse per klasse zeker niet uit te voeren is. Behalve de verschillen in rangorde is het ook nuttig om de relatieve verschillen in scores te onderzoeken. De scores zijn niet meteen vergelijkbaar. In de vroegere studie beantwoordde de maximale score aan 700 en nemen de scores zo verder af. In de huidige studie is het Rijk = 1.000 en worden alle scores zo relatief bepaald. Om enige vergelijkbaarheid aan te brengen werden de scores die beantwoorden aan de mediaangroep (een tiental gemeenten) van de nu als kleine stad weerhouden gemeenten (81) vergeleken met de mediaangroep van de eerste 81 kleine steden uit de vroegere hiërarchie. De score van de nieuwe hiërarchie werd zo op het niveau van de oude hiërarchie gebracht om enige vergelijking te kunnen door trekken (tabel 7). Men zal, zoals reeds eerder gezegd, er rekening mee houden dat het verloop van de scores telkens afhankelijk is van de gebruikte methodologie zodat men niet met nauwkeurigheid kan zeggen dat de score van een stad die vijfmaal kleiner is dan die van de kopgroep in de vroegere hiërarchie identiek te interpreteren is als dezelfde waarneming in de huidige hiërarchie. Het is om eventuele vervormingen te vermijden dat telkens van de mediaangroep werd vertrokken, in plaats van van de kopgroep, zodat eventuele afwijkingen gedeeltelijk afgevlakt worden.

Het is evident dat binnen een bepaalde categorie kleine steden (3a, 3b, 3c) vrij geringe verschuivingen nietszeggend zijn, gelet op een toch gedeeltelijk verschillende methodologie. Belangrijke verschuivingen kunnen echter als reëlistisch beschouwd worden.

Omdat meer gemeenten tot niveau 3a behoren in de nieuwe hiërarchie zijn er uiteraard een hele reeks gemeenten die vroeger tot niveau 3b hoorden die nu in niveau 3a teruggevonden worden. De vergelijking van de scores toont evenwel aan dat de kleine steden Geel, Dendermonde, Aarschot, Marche-en-Famenne en Deinze de grootste toename van hun uitrustingscore kennen. Dit geldt ook voor Waver-Ottignies, maar de verhouding is niet meteen meetbaar omdat beide werden samengenomen in de vroegere hiërarchie. Daarentegen ging de score van Tienen het meest achteruit. Een kleinere, maar toch zichtbare regressie kenmerkt Moeskroen, Sint-Truiden, Knokke-Heist, Aat.

In niveau 3b wordt de grootste winst geboekt door Lommel dat van niveau 3c komt. Groeiers zijn eveneens Virton, Geraardsbergen, Libramont en Spa. Daarentegen kent de score van Bastenaken, Wetteren en Boom en enigszins van Dinant een zichtbare regressie. Dit geldt des te meer voor Beringen-Heusden, Willebroek, Leopoldsburg die eerder tot niveau 3b hoorden en nu niet langer als kleine stad zijn weerhouden.

In niveau 3c kennen de scores van Eigenbrakel, Heist-opden-Berg, Péruwelz, Bilzen, Poperinge, Diksmuide, Philippeville, Visé, Geldenaken en Chimay de grootste toename. Daarentegen nam de score met ca. 20% af voor Izegem, Blankenberge en Hoogstraten.

In de groep gemeenten die in de vroegere hiërarchie tot groep 3c hoorden en nu niet langer als stedelijke gemeente werden weerhouden worden uiteenlopende evoluties van scores waargenomen. Die van Rochefort, Tubeke, La Roche, Zelzate, Vielsalm, Lessen, Komen-Wervik, Athus, Stavelot, Landen en Quiévrain gaan merkkelijk achteruit. De scores van Temse, Thuin, Neufchâteau, Maldegem, Saint-Hubert, Nieuwpoort, Herve, Fleurus, Aywaille, Esneux, Welkenraedt, Bomal-Barvaux kennen daarentegen een merkkelijke toename. Van die gemeenten die niet langer als stedelijk worden beschouwd, zijn er enkele die een invloedssfeer ontwikkelen die ruimer is dan de fusiegemeente zoals Leopoldsburg, Rochefort, Vielsalm, Dour, Edingen, Florennes, Bertrix, Neufchâteau, Saint-Hubert, Beauraing, Florenville, Nieuwpoort, Aywaille. Op Dour na zijn het centra in minder dichtbevolkte gebieden. Daarentegen zijn er centra zoals Beringen, Willebroek, Tubeke, Zelzate, Leuze, Lessen, Temse, Thuin, Stavelot, Maldegem, Landen, Avelgem, e.a. die slechts een deel van de eigen fusiegemeente voor kleinstedelijke diensten polariseren. Het is dan ook normaal dat de combinatie van een (relatief) zwakke uitrustingscore en polarisatiekracht die gemeenten in de categorie van de niet-stedelijke gemeenten plaatst.

Behalve agglomeratiegemeenten zijn er in de nieuwe hiërarchie geen nieuwe kleine steden ten opzichte van de vorige hiërarchie.

Bibliografie

ANNAERT J., e.a., "De invloedssferen der centra en hun activiteitsstructuren, Commentaar bij de bladen 28A-B-C, stedennet I-II-III", *Atlas van België*, Nationaal Comité van België, Brussel, 1972.

ANNAERT J., DENIS J., DETHIER L., DUMONT M.E., GOOSSENS M., PIÉDENA V., SPORCK J., VAN DER HAEGEN H., "Kaartbladen 28A-B-C", *Atlas van België*, Nationaal Comité van België, Brussel, 1968-69.

GOOSSENS M., SPORCK J., "De stedelijke equipering in België; de globale stedelijke hiërarchie", *Plan van aanleg inzake nationale infrastructuur en infrastructuur van nationaal belang*, Nationale Commissie voor de Ruimtelijke Ordening, Brussel, 1977.

SPORCK J., VAN DER HAEGEN H., "Welke verstedelijking voor België en zijn gewesten?" *Tijdschrift van het Gemeentekrediet*, nr. 154, p. 263-284, 1985.

SPORCK J., GOOSSENS M., "Het stedennet. Invloedssferen en hiërarchie van steden", *Tijdschrift van het Gemeentekrediet*, nr. 154, p. 191-204, 1985.

VAN DER HAEGEN H., PATTYN M., CARDYN C., "The Belgian Settlement System", *West European Settlement Systems*, Acta Geographica Lovaniensia, vol. 22, Heverlee, 1982, p. 251-368.

VAN DER HAEGEN H., VAN HECKE E., JUCHTMANS G., "De Belgische stadsgewesten 1991", *Statistische studiën*, 104, 1996, Nationaal Instituut voor de Statistiek, Brussel.

Bijlage – Uitrustingscore per hiërarchisch niveau (uitgedrukt t.o.v. de mediaan = 100 in elk niveau)

Grote steden		Score			
Antwerpen		127			
Brussel		117			
Gent		98			
Luik		85			
Charleroi		68			
Regionale steden					
Bergen	166	Mechelen	105	La Louvière	84
Namen	160	Doornik	105	Sint-Niklaas	79
Brugge	156	Aalst	101	Roeselare	79
Leuven	152	Oostende	94	Aarlen	73
Hasselt	141	Verviers	89	Genk	68
Kortrijk	122	Turnhout	86		
Goed uitgeruste kleine steden a					
Anderlecht	209	Tongeren	108	Herentals	94
Ukkel	178	Sint-Truiden	107	Eupen	94
Hoei	144	Vilvoorde	107	Aat	94
Moeskroen	137	Waver	103	Diest	93
Geel	133	Tielt	99	Mol	92
Sint-Lambrechts-Woluwe	133	Knokke-Heist	99	Ronse	89
Dendermonde	128	Halle	98	Marche-en-Famenne	87
Lier	125	Lokeren	97	Deinze	86
Nijvel	124	Tienen	96	Waregem	85
Ieper	120	Eeklo	96		
Oudenaarde	111	Aarschot	96		
Behoorlijk uitgeruste kleine steden b					
Ottignies-Louvain-la-Neuve	189	Veurne	106	Borgworm	91
Dinant	118	Maaseik	102	Ninove	86
Lommel	112	Zottegem	101	Libramont-Chevigny	84
Virton	111	Wetteren	99	Spa	82
Geraardsbergen	108	Boom	98	Ciney	77
Bastenaken	107	Torhout	94	Malmedy	69
Zwak uitgeruste kleine steden c					
Seraing	206	Beveren	109	Visé	81
Sambreville	192	Heist-op-den-Berg	107	Andenne	81
Saint-Ghislain	145	Asse	106	Bree	78
Brasschaat	136	Péruwelz	105	Neerpelt	77
Eigenbrakel	130	Bilzen	100	Geldenaken	77
Gembloux-sur-Orneau	128	Blankenberge	100	Chimay	72
Soignies	122	Poperinge	98	Saint-Vith	70
Maasmechelen	120	Izegem	94	Couvin	70
Mortsel	117	Diksmuide	89	Hoogstraten	69
Menen	115	Binche	89	Hannuit	60
Waterloo	109	Philippeville	83		

Goed uitgeruste niet-stedelijke gemeenten A

Elsene	774	Bonheiden	118	Middelkerke	91
Schaarbeek	547	Belœil	117	Londerzeel	90
Etterbeek	492	Courcelles	117	Saint-Nicolas	89
Sint-Gillis	352	Sint-Agatha-Berchem	116	Merelbeke	88
Jette	335	Overpelt	116	Colfontaine	88
Sint-Pieters-Woluwe	301	Evere	115	Houffalize	88
Sint-Jans-Molenbeek	269	Evergem	113	Kelmis	87
Châtelet	262	Zele	112	Essen	87
Vorst	254	Wijnegem	111	Sint-Pieters-Leeuw	86
Diepenbeek	249	Edingen	111	Lennik	86
Sint-Joost-ten-Node	238	Dour	110	Zwijndrecht	86
Herstal	216	Ans	110	Kuurne	85
Edegem	204	Rochefort	109	Quaregnon	85
Boussu	187	Zelzate	106	Dilsen	84
Beringen	179	Bertrix	106	Denderleeuw	83
Heusden-Zolder	172	Nieuwpoort	105	Esneux	83
Duffel	167	Lessen	105	Schilde	83
Watermaal-Bosvoorde	165	Leopoldsburg	105	Peer	83
Dilbeek	156	's-Gravenbrakel	104	Zwevegem	82
Zaventem	151	Morlanwelz	104	Messancy	81
Temse	150	Aalter	102	Manage	81
→ Harelbeke	149	Kontich	100	Beersel	81
Lanaken	146	Aywaille	100	Frameries	81
Schoten	146	→ Wevelgem	100	Florenville	80
Willebroeck	143	Tervuren	99	Amay	79
Kapellen	141	Ganshoren	99	Aubange	79
Leuze-en-Hainaut	140	Herve	99	Kortenberg	78
Thuin	139	Bouillon	99	Stavelot	77
Koksijde	137	Malle	98	Lede	75
Hamme	136	Vielsalm	98	Walcourt	75
Overijse	135	Rixensart	97	Avelgem	75
Houthalen-Helchteren	135	Beauraing	97	Zonhoven	75
Oudergem	133	Welkenraedt	97	Wuustwezel	74
Montigny-le-Tilleul	133	De Panne	97	Scherpenheuvel	74
Fleurus	132	Sint-Genesius-Rode	97	Chaufontaine	73
Westerlo	131	Florennes	96	Landen	73
Koekelberg	127	Durbuy	95	Erquennes	72
Tessenderlo	127	Haacht	94	Melle	72
Saint-Hubert	126	Herk-de-Stad	94	Ternat	71
Neufchâteau	125	Wervik	94	Fontaine-l'Évêque	70
Bornem	125	Brecht	94	Brakel	70
Wemmel	121	Kalmthout	94	Meise	70
Flémalle	120	Comines-Warneton	93	Nijlen	68
Grimbergen	119	De Haan	93	Liedekerke	66
Sint-Katelijne-Waver	119	Puurs	92	Arendonk	66
Maldegem	119	Fléron	91	Sint-Gillis-Waas	65
Tubeke	119				

Matig uitgeruste niet-stedelijke gemeenten B

Yvoir	263	Chapelle-lez-Herlaim	155	Gistel	139
Zoersel	229	Sint-Martens-Latem	154	Genepiën	139
Lubbeek	213	Boechout	154	Grez-Doiceau	138
Beernem	207	Dison	154	Bredene	138
Grâce-Hollogne	204	Anderlues	152	Herzele	138
Lobbes	200	Soumagne	150	Zoutleeuw	138
Rumst	184	Kasterlee	148	Sprimont	138
Zedelgem	182	Merchtem	148	Antoing	136
Bernissart	180	Voeren	146	Machelen	136
Oupeye	177	Terhulpen	146	Perwez	134
Eghezée	173	Kasteelbrakel	146	La-Roche-en-Ardenne	134
Balen	164	Borgloon	146	Opwijk	132
Nazareth	164	Aartselaar	145	Wommelgem	132
Damme	164	Jemeeppe-sur-Sambre	145	Lebbeke	132
Buggenhout	163	Zandhoven	143	Plombières	132
Theux	163	Herent	143	Pont-à-Celles	130
Fosses-la-Ville	161	Beerse	143	Farciennes	129
Gerpinnes	159	Court-St-Etienne	141	Keerbergen	129
Oostkamp	155	Erpe-Mere	139	Destelbergen	127

Ranst	127	Raeren	102	Stabroek	75
Ingelmunster	127	Kampenhout	100	Heers	75
Niel	127	Galmaarden	100	Olen	75
Borsbeek	125	Jabbeke	100	Ham-sur-Heure-Nal	75
Honnelles	125	Oosterzele	100	Quévy	75
Kruikebe	125	Büllingen	100	Anhee	73
Habay	125	Steenokkerzeel	98	Waarschoot	73
Vorselaar	123	Trois-Ponts	98	Lint	73
Hamont-Achel	123	Waasmunster	98	Vresse-sur-Semois	73
Hechtel-Eksel	123	Tremelo	98	Kapelle-op-den-Bos	73
Pepinster	123	Hoeilaart	96	Wichelen	73
Lichtervelde	121	Anzegem	96	Jurbise	71
Etalle	121	Roosdaal	95	Hulshout	71
Haaltert	120	Herne	93	Sint-Lievens-Houtem	71
Bierbeek	120	Houyet	91	Baarle-Hertog	71
Lochristi	120	Zulte	91	Estinnes	71
Zomergem	120	Chiny	91	Merksplas	70
Beaumont	118	Sivry-Rance	91	Villers-le-Bouillet	70
Frasnes-lez-Anvaing	118	Oud-Turnhout	89	Engis	70
Wanze	118	Estaimpuis	89	Kortesseem	70
Deerlijk	118	Gavere	89	Nandrin	70
Zemst	116	De Pinte	89	Ouffet	70
Lummen	116	Stekene	88	Martelange	68
Itter	116	Begijnendijk	88	Floreffe	68
Comblain-au-Pont	116	Profondeville	88	Hotton	68
Blegny	114	Ferrières	88	Houthulst	68
Paliseul	114	Limbourg	88	Linkebeek	68
Grobbendonk	114	Viroinval	86	Vosselaar	68
Alken	114	Lierneux	86	Ichtegem	66
Lille	114	Amel	86	Awans	66
Hove	113	Herenthout	86	Sint-Amands	66
Bassenge	113	Huldenberg	86	Neupré	66
Nevele	113	Hoeselt	86	Gouvy	66
Riemst	113	Meerhout	86	Oostrozebeke	66
Meeuwen-Gruitrode	113	Bütgenbach	86	Gesves	66
Hemiksem	113	Rijkvorsel	84	Retie	64
Quiévrain	113	Laakdal	84	Zutendaal	64
Heuvelland	111	Trooz	84	Erezée	64
Rotselaar	111	Seneffe	84	Hoegaarden	64
Tielt-Winge	111	Herselt	84	Boortmeerbeek	64
Putte	111	Kluisbergen	82	Tellin	64
Bocholt	111	Wachtebeke	82	Sombreffe	64
Lasne	109	Ravels	82	Lendelede	64
Momignies	107	Kruishoutem	82	Pecq	63
Beyne-Heusay	107	Kraainem	82	Langemark-Poelvoorde	63
Kortemark	107	Nassogne	82	Moerbeke	63
Moorslede	107	Chaumont-Gistoux	80	Les bons Villers	63
Oud-Heverlee	105	Orp-Jauche	80	Koekelare	63
Waimes	105	Tintigny	80	Ruislede	63
Kinrooi	105	Hamoir	80	Marchin	63
Hooglede	105	Opplabbeek	79	Boutersem	63
Wezembeek-Oppem	104	Ardoie	79	Wellin	61
Bevekom	104	Lovendegem	79	Villers-la-Ville	59
Assenede	104	Zwalm	79	Aiseau-Presles	59
Gedinne	104	Gooik	79	Saint-Georges-sur-Meuse	59
Berlaar	104	Le Rœulx	79	Dentergem	59
Chièèvres	104	Affligem	77	Ellezelles	57
Berlare	104	Knesselare	77	Oudenburg	57
Sainte-Ode	104	Hastière	77	Hamois	57
Wingene	102	Zonnebeke	77	As	57
Havelange	102	Meulebeke	77	Lens	55
Staden	102	Mettet	77	Gingelom	55
Rebecq	102	Ecaussinnes	77	Bertem	54
Aubel	102	Halen	75	Alveringem	54

Zwak uitgeruste niet-stedelijke gemeenten C

Hensies	159	Dalhem	145	Vloesberg	132
Dessel	150	Ham	136	Juprelle	132
Tenneville	150	Doische	136	Ledegem	132
Burg-Reuland	145	Laarne	132	Baelen	132

Pepingen	132	Lierde	109	Fauvillers	77
Linter	132	Geer	109	Fexhe-le-haut-Clocher	77
Silly	132	Bekkevoort	109	Donceel	77
Stoumont	132	Modave	109	Hélécine	73
Walhain	132	Fernelmont	109	Rumes	73
Sint-Laureins	132	La Bruyère	105	Attert	73
Schelle	132	Bievre	105	Herbeumont	68
Mont-de-l'Enclus	132	Froidchapelle	100	Kortenaken	68
Jalhay	132	Musson	100	Lincent	64
Libin	132	Maarkedal	100	Burdinne	64
Assesse	132	Rendeux	100	Olne	64
Wielsbeke	127	Lontzen	95	Léglise	59
Mont-Saint-Guibert	127	Nieuwerkerken	95	Berloz	59
Geetbets	123	Pittem	95	Wasseiges	59
Zingem	123	Remicourt	91	Tinlot	59
Crisnée	123	Holsbeek	91	Rouvroy	55
Chastre	123	Saint-Léger	91	Heron	55
Kaprijke	123	Somme-Leuze	91	Thimister-Clermont	50
Braives	123	Ramillies	86	Faimes	50
Lo-Reninge	118	Brugelette	86	Bertogne	50
Celles	118	Vleteren	86	Daverdisse	50
Oerle	118	Brunchaut	86	Incourt	45
Manhay	118	Anthisnes	86	Spiere-Helkijn	45
Wellen	118	Horebeke	82	Mesen	36
Clavier	118	Merbes-le-Château	82	Meix-devant-Virton	36
Verlaine	114	Onhaye	82	Bever	32
Drogenbos	114	Ohey	77	Zuienkerke	32
Vaux-sur-Sûre	114	Glabbeek-Zuurbemde	77	Herstappe	14
Cerfontaine	114	Wortegem-Petegem	77		

Etienne Van Hecke (°1944) is gewoon hoogleraar aan het Instituut voor Sociale en Economische Geografie van de KULeuven en voert fundamenteel en toegepast onderzoek uit in verband met nederzettingsstructuur, tertiaire sector en geomarketing.

Résumé – Le présent article a pour but d'actualiser la hiérarchie et les zones d'influence des centres. L'analyse se base, d'une part, sur l'équipement d'un large éventail de fonctions et, d'autre part, sur les flux de consommateurs relatifs à des fonctions différentes également. Les grandes villes et les villes régionales sont identiques à celles proposées dans la hiérarchie existante dont les zones d'influence sont reprises dans l'Atlas de Belgique (1972). Les différences sont en revanche assez nombreuses en ce qui concerne les petites villes. On remarque deux modifications majeures. D'une part, on a tenu compte de toutes les communes dans le sens où les communes intégrées dans les agglomérations des grandes villes ont été étudiées individuellement, alors qu'elles sont analysées de manière globale dans la hiérarchie actuelle. De ce fait, certaines communes de ces agglomérations sont considérées comme des 'petites villes' en raison de leur équipement et de leur rayonnement. D'autre part, la prise en considération conjointe de l'équipement et de l'existence d'une zone d'influence réduit le nombre des petites villes. En effet, bon nombre de centres disposent d'une propre zone d'influence mais pas d'un équipement suffisant. Ils n'ont donc pas été retenus comme villes.

Zusammenfassung – In diesem Artikel werden die Hierarchie und die Einflußbereiche der Zentren aktualisiert. Dies erfolgt einerseits auf Grundlage der Ausrüstung einer ganzen Reihe von Funktionen und andererseits auf Grundlage von Verbraucherströmen ebenfalls für verschiedene Funktionen. Hinsichtlich der bestehenden Hierarchie, deren Einflußbereiche im *Atlas von Belgien* (1972) angegeben sind, blieben die großen und regionalen Städte die gleichen. Die Änderungen in den Kleinstädten sind jedoch sehr bemerkenswert. Es gibt zwei bedeutende Änderungen. Zunächst wurden alle Gemeinden dergestalt berücksichtigt, daß die Agglomerationsgemeinden der Großstädte einzeln untersucht werden, während in der bestehenden Hierarchie die Agglomerationsgemeinden in ihrer Gesamtheit betrachtet werden. Hierdurch wird eine Reihe von dieser Agglomerationsgemeinden wegen ihrer Ausrüstung und Ausstrahlung auch als „Kleinstadt“ berücksichtigt. Zum zweiten verringert sich durch die gemeinsame Betrachtungsweise der Ausrüstung und des Bestehens eines Einflußbereichs die Anzahl Kleinstädte dergestalt, daß eine ganze Reihe Zentren, die zwar einen eigenen Einflußbereich, aber eine zu schwache Ausrüstung haben, nicht als Stadt berücksichtigt werden.

Summary – This contribution is an update on the hierarchy and the spheres of influence of centres, on the one hand on the basis of a wide range of functions and on the other hand on the basis of consumer flows, also for various functions. As compared to the existing hierarchy, the spheres of influence of which can be found in the *Atlas of Belgium* (1972), we see the same major and regional towns. However, there are important changes as far as the small towns are concerned. There are two major changes. First, all municipalities have been taken into account, i.e. municipalities belonging to the conurbation of the big cities are being studied individually, whereas the existing hierarchy considered the conurbations as a whole. This means that a number of these municipalities are called “small towns” due to their level of equipment and their outward influence. Secondly, if one considers the equipment and the existence of a sphere of influence as a whole, the number of small towns is to be limited, i.e. a lot of centres which do have a sphere of influence but are insufficiently equipped, were not considered as cities.